

Mitä poro maksaa?

Viime vuosien aikana on paljon keskusteltu porotalouden kannattavuudesta ja suurista kustannuksista. Samoja asioita on selvitelty myös Ruotsin puolella, jossa Luulajan yliopiston toimesta ilmestyi kolme vuotta sitten raportti poronhoidon tuotoista ja kustannuksista. Raportti herätti Ruotsissa laajaa keskustelua. Menneen ajan kaikuja – näin otsikoi Rolf Peter Ericson Uumajan yliopistosta arvionsa Luulajan yliopiston raportista ”Mitä poro maksaa?”

Raportissa esitetään moitteita siitä, että saamelaiset eivät enää harjoita ”puhdasoppista” poronhoitoa, vaan käyttävät apunaan elinkeinonharjoittamisessa kuorma-autoja, helikoptereita ja muuta modernia tekniikka.

Ericsonin mielestä kulttuuria ja etnisiä kysymyksiä ei voida käristellä erillään poronhoito- ja saamelaispolitiikasta. Ajat ovat muuttuneet eikä enää kannata taivastella sitä, että saamelaiset hyödyntävät moderneja apuvälineitä. Tällaiselle taivastelulle Ericson on tosin löytänyt esikuvia jo vuosisatamme alkupuolelta, jolloin saamelaisten toivottiin pysyvän paimentolaisina ja jopa puhelinta paheksuttiin saamelaisessa kodissa. Ruotsissa oli tuolloin vallalla herrakansamentaliteetti, eräänlainen sosiaalidarvinistinen ideologia: asetettiin saamelaisten yläpuolelle. Luulajan yliopiston raportissa paistaa Ericsonin mielestä peiteltyjä jälkiä sosiaalidarvinismista ja herrakansamentaliteetista. Niiden juuret ulottuvat poliittiseen keskusteluun ja tieteelliseen kirjoitteluun.

Moderni infrastruktuuri - tiet, voimalaitokset, kaupungit, turistiryysät jne. – on pirstonut saamelaisten vanhat kulkureitit, joten poronhoitoa ei Ericsonin mukaan enää voidakaan harjoittaa samalla tavalla kuin sata vuotta sitten. Tätä ikivanhaa elinkeinoa ei hänen mielestään kuitenkaan tarvitse sen takia torpedoida ja tai nähdä kuolevana tai väistyvänä elinkeinona tai elämänmuotona.

Ericson vastustaa ajatusta, että saamelaisten pitäisi ryhtyä jonkinlaiseksi matkailua palveleviksi museoesineiksi ja palata elinkeinon ja kulttuurin suhteen keskiajan metsästysyhteiskuntaan. Lukuisille saamelaisille poronhoito merkitsee toimeentuloa, mutta poronhoidon säilyminen kulttuurista merkitystä ja poronhoitoon sisältyviä etnisiä puolia ei kuitenkaan saa hänen mielestään aliarvioida.

Raportti ja sen sisältämät ehdotukset johtaisivat Ericsonin mielestä väistämättä siihen, että poronhoito kehittyisi tulevaisuudessa entistä enemmän tarhauksen suuntaan. Tarhaus on englantilaisen antropologin Tim Ingoldin mukaan kolmas vaihe metsästysyhteiskunnan ja paimentolaisuuden jälkeen, joten kehitys ei tulisi Ericsonin mukaan yllätyksenä, vaan odotettua aikaisemmin. Näin siis vaikuttaa länsimainen hyvinvointi alkuperäiskansoihin.

Ericson ei usko että saamelaiskulttuurin kehittyminen voisi pelkästään tukeutua poronhoidon varaan. Toisaalta on vahinko jos perinteinen poronhoito loppuu. Mutta uudelleen arviointiin on juuri nyt suuria tarpeita, mikä halutaan säilyttää saamelaisalueen haja-asutus pohjoismaissa. Ericson painottaakin matkailun merkitystä lisätulojen antaja ja että saamelaisten tulisi voida olla entistä enemmän mukana päättämässä matkailun kehittämisen suuntaviivoista saamenmaassaan.

Jouni Kitti

.....

Maid boazu máksá?

Luleju universitehtas lea dahkkojuvvon raporta “Maid boazu máksá?” Raporttas vávjet, go sámít eai šat jođit “rivttes” boazodoalu dološ vieru mielde, muhto geavahit guorbmebiillaid, helikopteriid ja eará ođđaáigásaš tekniikka.

Rolf P. Ericson Ubmi universitehtas ii leat ovttá oaivilis. Su mielas kultuvrralaš ja etnihkalaš gažaldagaid ii sáhte giedahallat sierra boazodoallo- ja sámepolitiikka. Áiggít leat nuppástuvvan

iige gánnát báhcit biehkut dan ahte sámít atnet boazoealáhusas ávkin dálá vejolašvuodaid. Ericson máinnaša ahte dákkár jurddašuvuohki lei vuohttimis juo dán čuohtejagi álggogeahčen, goas sámiid háliidedje bissut agibeavve meahcis bohccuid luhte ja amašedje dange, jos soapmáis lei telefodna. Dalle lei hui guovddázis hearráálbmotjurddašuvuohki, juogalágan sosiáladarwinisttalaš ideologiiija: válđoálbmot bajidii iežas sámiid ofelažžan, gii rávve ja cuiggoda. Luleju universitehta raporttas leat Ericson'a mielas mearkkat dákkár jurddašuvuogis, mii vuhttosta ainge muhtumin politihkalaš ságastallamiin ja earalágan čállošiiin.

Geainnut, fápmorusttegat, gávppogat, turisma jna. leat botkon sámiid dološ johtolagaid, nu ahte dál ii oppa leatge šat vejolaš jođihit boazodoalu seammaláhkai go čuohte jagi dás ovdal. Muhto dan dihte ii gánnát Ericson'a mielas duššin dahkagoahtit boazodoalu. Son ii sáhte dohkkehit ahte sámít galggašedje álgit museagálvun ja máhccat ealáhusa ja kultuvrra dáfus gaskaáiggi bivdoservodahkii. Das ávkašuvašii vuosttažettiin turisma. Ollu sámít ellet buorre muddui boazodoaluin, muhto ii boazodoalu kultuvrralaš mearkkašumige oaččo vajáldahttit.

Raportta evttohusaid ollašuttin dagahivččii Ericson'a mielas veagal gárdebiebmeta lassáneami. Gárdun lea englandalaš antropologa T. Ingold'a mielde goalmmát ovdánanmuddu bivdoservodaga ja nomadisma manjá, nu ahte livččii imaš, jos árbevirolaš boazodoallu livččii dákká bokte earalágan. Nuppástusat dušše dáhpáhuvvet vehá ovdal go livččii gáddán. Ná váikkuha oarjeriikkaid eallinvuohki álgoálbmogiidda.

Sámít leat jođihan boazodoalu sierra hámiin juo don doložis. Sámít ja sin máttut leat ássan dálá orrunsajiin uhcimustá 2500-3000 jagi. Boazodoallu lea leamaš sullii dálá hámis 1600-logu álggu rájes.

Ericson ii jáhke ahte sáme kultuvrra ovdáneami sáhtá vuodđudit dušše boazodoalu ala. Nuppe dáfus livččii stuorra vahát, jos árbevirolaš boazodoallu nohká. Muhto ođđa jurddašuvuohkái lea dárbu, jos háliidat ahte boaittobeale guovlluin ássat boahteáiggisge olbmot. Ericson deattuha turisma mearkkašumi sámiiide ja dan ahte sámiiin galgá leat vuoigatvuohta iežaset eatnamiidda. Dán áššis leat davviriikkaid sámedikkít hui guovddázis.

Jouni Kitti